

Ferdinandy Györggyel 2019 tavaszán volt szerencsém találkozni, az akkor éppen frissen megjelent kötete, a *Különös boldogság* bemutatóján. Az író a kötet egy dedikált példányával ajándékozott meg – sok különös boldogságot kívánva –,

60 Santavecz Anita

ABLAK

A VÉGTELENRE

Ferdinandy György:

Könyv a világ végén

amely azóta is féltett kincse a könyvtáramnak és utazásaim kötelező kelleke. Ez talán megmagyarázza, miért fogtam bele a szerző új kötete, a *Könyv a világ végén* című prózagyűjtemény olvasásába egyfajta furcsa izgatottsággal, mondhatni különös boldogsággal.

A *Könyv a világ végén* szövegei egy-másfél év lenyomatának tekinthetők, az írások 2019 januárja és 2020 márciusa között születtek. A szövegek keletkezési ideje azért is lehet figyelemre méltó, mert az olvasó a könyv lapozgatása során tranzitónába kerül; még képesek vagyunk elcsípni a pandémia előtti élet fragmentumait, a szövegekben azonban már felmerül a formálódó „új” világ képe, és egy alakulásban lévő, kiismerhetetlen rendszer időszakának jövendölése.

A kötet izléses egységet alkot, a borító és a szöveg között szimbiotikus összefonódás ismerhető fel. A borító Bányay Anna és Szita Barnabás munkája: a portugál fotóművész, Miguel Valle de Figueiredo fotójának felhasználásával készült, amely remek választás a szöveg karakterét tekintve. A fekete-fehér képen egy kihalt épület látható, amelynek egymásba nyíló szobái egy végtelenül hosszú folyosót láttatnak. A szoba komor, üres, egy letűnt kor emlékének hírvivője. Az egymásba nyíló szobák labirintusszerű teret hoznak létre, ezzel az elveszettség helyzetébe hozzák a befogadót. A kép egy *mise en abyme* jelenetet ábrázol, amely által a kép ismétlődik, és benne foglaltatik önmagában, amely tovább erősíti a végtelenség illúzióját. A szemlélő legszívesebben belépne a szobába, hogy megkeresse a kivezető utat, illetve hogy megtalálja a címben is szereplő világ végén lévő könyvet. A szöveg és a borító szimbiózisa abban az aspektusban is harmonikus, hogy mindkettő kutatásra, kalandra hívja a befogadót. Az olvasónak/szemlélőnek engedelmessé kell az író felhívásának és az íróval együtt kell elmerülnie az emlékek archívumába, a múlt fragmentumszerű történeteibe.

A kötet kiemelt témája az otthon keresése és a kutató, kereső ember intellektuális örök bolyongása. Ferdinandy gyakran ír folyamatos, évtizedeken át tartó utazásról, az otthontalanság gondolatáról, a (most kényszer miatti) lakásban levés egzisztenciális tapasztalatáról. A szerző utazásai komplexek

és többretegűek: egy olyan ember története, aki mélyen átélte a fizikai utazás gyakorlatát, hiszen 1956-ban elhagyta Magyarországot és tizenegy évet töltött el Franciaországban, majd harminchat évet él Puerto Rico-ban – napjainkban pedig Miami és Budapest között osztja meg otthonát, a kétlakóság egzisztenciális keretei között.

61

Az *Előszó* első mondata a kötet egyik kulcsmondatának is tekinthető. „Van néhány részlet, amely kikerülhetetlen” – írja Ferdinandy, aki az elfeledett és kifejejtett részletek felkutatására és megírására törekszik. A kötet a teljesség elérésének igényét fogalmazza meg, az író a múlt fragmentumait kutatja és eleveníti meg, apró kis forgácsokban tárja az olvasó elé a megtalált tárgyakat, lélettöredékeket. Ferdinandy a múltba kalauzolja az olvasót, amely rövid, egy-egy erős benyomásra épülő visszaemlékezésként idéződik fel. Az emlékképek fragmentált volta a kötet második nagyobb egységének címében, a *Forgácsokban* is kiemelődik. A kötetet áthatja a letisztult elegancia, Ferdinandy arról beszél, amiről már sokszor, a szövegek mégsem válnak ismétléssé vagy anekdotaszerű locsogássá. Ferdinandy György szövegeiben a legerősebb elem ő maga, az átélt életút lebilincselő izgalma. Pontosan látja a tárgyát, higgadtan fókuszál egy-egy fontos részletre, megtalál és pótol az írás aktusával. Az irodalom a domesztikálás eszköze is a számára, a múlt felkutatni való archívumként jelenik meg, amely különféle forrásokból, regényekből, feljegyzésekből, levelekből, foszladozó írásokból és nyilvántartások rétegeiből bukkan elő. Ferdinandy a múlt felkutatására invitálja az olvasót, aki végigköveti ezt a textuális utazást, amely archeológusi kíváncsisággal, a részletek megismerésére való törekvésével és az emberi sorsok tiszteletével bontakozik ki előttünk. A szövegek egyik legnagyobb ereje a humán sorsok előtérbe helyezésében, az emberi értékek tiszteletében rejlik.

A prózakötet első szerkezeti egységébe tizenhat novella és elbeszélés foglaltatott, amelyek változatos helyszíneken játszódnak (Sashegy, Gödöllő, Strasbourg, Dijon, Mons, Miami). A kötetben a korábbi művekből már ismert emberek, a szülők, testvérek, feleségek, gyerekek, a nagybácsi és a régi ismerősök és sorstársak idéződnek meg az olvasó előtt – a szerkesztő, Navarrai Mészáros Márton szavával élve tehát „a Ferdinandy-univerzum” korábbi szereplői elevenednek meg a sorok között. A kötet szövegei a múlt felkutatására és az elfeledett és méltatlanul mellőzött részletek felkutatásának gyakorlatként értelmezhetők, Ferdinandy azonban nem veszik el az apró emléktörmelékek labirintusában és a múlt visszaidézésében: a narrátor biztos kézzel vezeti a történetek fonalát és nem hagyja cserben az olvasót, akire ott vár valami a világ végén – a könyv, amelynek a felkutatására indult.

A kötet első szerkezeti egységének címe *Séta a hegyen*, amelynek szövegei metaforikus útvonalak mentén járnak be a múltat. A szerző minduntalan arra törekszik, hogy a lehető legpontosabban ragadja meg a legfontosabb, életformáló eseményeket, az emberi sorsokat és helyszíneket. A *Lakó* 62 *voltam* című elbeszélés kiemelt figyelmet érdemel a mellőzött részletek megörökítésének kontextusában. A novella az otthontalanság lételményének leírásával kezdődik: „Úgy éltem le az életemet, hogy nem volt házam és hazám. Lakó voltam három kontinensen. Más szóval, volt lakhelyem, postai címem. Otthonom annál kevesebb.” A narrátor a „régiből” érzi először a sajátjában magát, amelyet azért ennek ellenére sem tud az otthonának nevezni. Az író a padlás és a pince poros tárgyai között kutatva talál rá édesanyja régi tárgyaira, elfeledett képeretekre és egy szöveges emlékre; a lakók nyilvántartására. Ferdinandy elolvassa az iratot és megemlékezik az elfeledett lakókról, akikről csupán bejegyzések, személytelen leírások és adatok maradtak. Ezek azok a részletek, amelyek Ferdinandy számára megkerülhetetlenek, azok az óriási apróságok, amelyeknek a kötet tiszteletteljes emléket állít. A novella forrásként a nyilvántartás hideg adatközlésére szorul, amelyet az írói kutató tekintet elevenít meg és alakít át „félévszázad” lakóinak történetévé. A nyilvántartásban a „kötelező rovatok” címszó alatt a lakók neveire bukkan, és „jönnek hosszú sorban, mindazok, akik életük egy pillanatában itt, a mi tetőnk alatt húzták meg magukat.” Ferdinandyra van szükség, hogy az adathalmazban meglássa az emberi sorsok egymásba fonódó történetiségét, és hogy humanizálja a kis emlékforgácsokat. A bejegyzések emlékeztetik az írókat az ismeretlen és ismerős, elfeledett sorstársakra, akik a megemlékezés által újra visszaíródnak az a „saját ház” mikortörténelmébe.

A *Könyv a világ végén* második ciklusa a *Forgácsok* cím alatt összegyűjtött írásoknak ad teret. Az itt közölt szövegek a korábbi kötetek végére válogatott *Emlékszilánkok* ciklus közeli rokonának tekinthetők. A jegyzetek a szerző életének fontos eseményeit és a közelmúlt történéseit mutatják be megkapóan humanista szemlélettel. A ciklus nyitódarabja a *Dióhéjban...*, amelyet az író Puerto Rico-i tapasztalatai hatnak át. A narrátor a számkivettség magányában a tapasztalatcsere lehetőségére és az otthonra találásra vágyik. Ferdinandy „trópusi magányában” a félévszázados száműzetés utáni hazatérésére gondol és arra, hogy hogyan tudná megosztani az évtizedek alatt megélt gazdag tapasztalatát. Hamar kiderül, hogy a tapasztalatcsere csupán vágy lehet, az ismeretek megosztására ritkán adódhat csak alkalom. Ferdinandy fontosnak tartja az elfeledettek, a mellőzöttek, az észre nem vehető, marginális emberi sorsok felfedezését. Példának hozza azokat a fiatal magyar írókat, akiknek a műveit fordította és kiadatta, és akiket „felfedezettjeinek” nevez. Ferdinandy a tanárságáról is gyakran ír, és azokról a tapasztalatokról, amelyek világhossá tették előtte a „művelt Nyugat”-nak

a gyarmatbirodalmak ellen elkövetett rémtetteit. Akárhol is van, Ferdinandy „próbál”, „üzen”, „figyelmeztet” és „elmond”, szerető törődéssel érdekli az emberi sors.

A Könyv a világ végén című kötet egy magányos erőfeszítés művészetének, egy egyetemes, humán, intellektuális küzdelemnek a hitvallása, amely a legsajátabb, legigazabb anyaga Ferdinandy György műveinek. (*Magyar Napló, Bp., 2020*)

63

